

ГАНУЩАК

Тетяна Валентинівна

УДК 65.012

ЗУБОК

Анастасія Михайлівна

ДИНАМІКА РЕЙДЕРСЬКИХ АТАК НА
ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИDYNAMICS OF RAIDER ATTACKES ON
UKRAINE'S ENTERPRISESк.е.н., доцент кафедри,
Київський національний
торгово-економічний
університетстудент, Київський
національний торгово-
економічний університет

У статті розглянуто характеристику рейдерських атак на підприємстві. Проаналізовані підходи до поняття «рейдерство» та наведено власну дефініцію. Обґрунтовано сутність, види та етапи проведення рейдерського захоплення. Проаналізовано статистичні дані по рейдерським атакам в Україні, а також причини виникнення даного явища. Проаналізовано досвід протидіяння рейдерським атакам в країнах Європи та США. Запропоновано методи протистояння рейдерству.

* * *

В статье рассмотрена характеристика рейдерских атак на предприятии. Проанализированы подходы к понятию «рейдерство» и приведена собственная дефиниция. Обосновано сущность, виды и этапы проведения рейдерского захвата. Проанализированы статистические данные по рейдерским атакам в Украине, а также причины возникновения данного явления. Проанализирован опыт противодействия рейдерским атакам в странах Европы и США. Предложены методы противостояния рейдерству.

* * *

In the article, highlighted the description of raider attacks in the enterprise. Improved the essence, types and stages of conducting of raider capture of the enterprise. The approaches to the concept of "raider" are analyzed and their own definition is given. The statistics on raider attacks in Ukraine, as well as the reasons for the occurrence of this phenomenon are analyzed. The methods of counteraction to raiding are proposed. The dynamics of raider attacks on enterprises of Ukraine in oblasts is given. The top 10 enterprises during the years of Ukraine's independence on raider attacks have been introduced. The mechanism of counteraction to raiding at the enterprise is given. The experience of countering raider attacks in the countries of Europe and the USA is analyzed. Methods of counteraction to raiding are offered. It is established that in today's conditions there is no single approach to the definition of the concept of "raider". The problem of raider policy is complex and needs to be solved jointly and systematically with the participation of practitioners, scientists and entrepreneurs. Each company risks to face a phenomenon like a "raider". Therefore, it is necessary to prevent such an uproar, using effective preventive methods. The fight against raids must be at the level of individual economic entities, but at the state level. The proposals for reducing raider attacks on Ukrainian enterprises are given.

Ключові слова: банкрутство, безпека підприємства, загроза, рейдерство, рейдерська атака, ризик, силове захоплення, протидія рейдерству, поглинання, корпоративний конфлікт, превентивні заходи

Ключевые слова: банкротство, безопасность предприятия, угроза, рейдерство, рейдерская атака, риск, силовой захват, противодействие рейдерству, поглощение, корпоративный конфликт, превентивные меры

Keywords: bankruptcy, enterprise security, threat, raider, raider attack, risk, power grab, counteraction to raiding, takeover, corporate conflict, preventive measures

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Нестабільна ситуація в країні, що охопила всі сфери суспільного життя не оминула і підприємництво. Проблема рейдерських атак постає досить гостро в останні роки і стрімко розвивається. Найбільше негативно в Україні здійснює вплив на суб'єкт господарювання «чорне рейдерство», а саме: підробка підписів, шантаж, погрози, фальсифікація документів, убивство. Головною проблемою для України – це пошук порушників і притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Але на цей процес можна подивитися з іншої точки зору. Зокрема, будь-які негативні прояви в економіко-правовому полі дають поштовх до замислення, занурення у проблему і пошуку її розв'язання: науковцям, підприємцям, науково-дослідним інститутам, правовим органам, органам державної влади. Зниження розвитку рейдерства на українські підприємства потребує комплексного підходу, що стане передумовою до виходу

на новий етап розвитку антирейдерської політики.

МЕТОЮ СТАТТІ є дослідити динаміку рейдерських атак на підприємствах України та методи їх протистояння.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Авторами використовувалися наступні методи при написанні статті, а саме: узагальнення теоретичних знань, статистичний, аналітичний, графічний, аналізу, синтезу, дедукції, індукції.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Сучасні політичні та економічні умови, в яких доводиться вести бізнес українському підприємцю, вимагають від нього постійний розвиток і застосування ефективних засобів запобігання та боротьби протизаконному захопленню нерухомості та майна. Саме тому, Кабінетом Міністрів України була створена Міжвідомча комісія з питань захисту прав інвесторів, протидії не-

законному поглинанню та захопленню підприємств, на яку покладено обов'язок вирішувати питання про тидії рейдерству [1].

З метою фінансового та майнового захисту від можливих зловживань з боку інших осіб, на великих підприємствах зазвичай створюються юридичні особи, на менших практикують залучення фахівців – юристів, які здійснюють правовий супровід господарської діяльності підприємства, але є неефективними [2, с. 12].

У працях вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Ю.А. Берлач [3], З.С. Варналій та І.І. Мазур [4], А.О. Єфименко [5], О.А. Мельниченко [6] висвітлюються основні передумови та причини поширення і розвитку рейдерства в Україні та вказуються основні шляхи протистояння рейдерським атакам, як з боку підприємницьких структур, так і з боку держави.

Дослідимо підходи вчених-економістів щодо дефініції «рейдерство» (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи вчених-економістів щодо дефініції «рейдерство»

Автор	Підхід
Ю.А. Берлач [3, с. 62]	процес захоплення фірми у власність проти волі її власників/власника, що здійснюється шляхом реалізації різних протиправних дій з боку захоплювача з метою швидкого перепродажу об'єкта рейдерського нападу чи подальшого управління ним.
З.С. Варналій та І.І. Мазур [4, с. 130]	недружнє, поза межами дії цивільного законодавства, спрямоване проти волі власника захоплення чужого майна на користь іншої особи, встановлення над майном повного контролю нового власника в юридичному й фізичному розумінні з використанням корумпованості чиновників та (або) із застосуванням сили.
О.А. Мельниченко [6, с. 107]	умисна діяльність команди професіоналів, яка використовує корумпованість в органах державної влади та корпоративні конфлікти для отримання «законного» контролю над ліквідними активами чужих компаній як джерела власних надприбутків чи інших вигід.
А.О. Єфименко [5, с. 118]	вилучення майна на формально законних підставах, основу яких становить злочин, зловживання правом або прогалини в законі чи системні недоліки функціонування державних інститутів (судової та правоохоронної систем, системи реєстрації юридичних осіб).
Авторський підхід	процес захоплення суб'єкта господарювання у незаконний спосіб, проти волі власників, шляхом реалізації протиправних дій з боку контрагента, що здійснює захоплення, завдаючи шкоди об'єкту нападу.

Рейдерство в сучасному розумінні, тобто знищення компанії і перерозподіл її власності та корпоративних прав, з'явилося у США у 60–70-х рр. XX ст.. Найпершим рейдером, за оцінками спеціалістів, став Джон Рокфеллер, засновник Standart Oil, який різними способами скуповував акції своїх конкурентів для зміцнення і процвітання власного бізнесу [7].

За критерієм легітимності рейдерство можна поділити на «біле», «сіре» та «чорне». «Біле» і «сіре» рейдерство здійснюється в рамках чинного законодавства і являє собою процес концентрації контрольного пакету акцій в руках рейдерів. Взагалі буде достатньо, якщо рейдери скуплять 10-15 % акцій, аби можна було провести збори акціонерів. Таке рейдерство частіше пов'язане з процедурою банкрутства, що в подальшому дозволяє ввести на підприємстві ефективний менеджмент. «Біле» рейдерство характерне для країн з розвинутою бізнес-культурою. В Україні ж найпоширенішим є «чорне» рейдерство, що передбачає застосування кримінальних методів силового захоплення майна та нерухомості підприємства [8].

Кожна рейдерська атака є ретельно спланованою

операцією, що здебільшого складається з таких основних етапів (рис. 1) [9, с. 1108].

З 2013 р. в Україні відбулося 1690 рейдерських захоплень, з них 539 – за останні півтора року. Найбільша кількість відбулася у 2017 р. – 414. Найменшу кількість рейдерських атак було зареєстровано у 2014 р. – усього 234 справи.

Розглянемо динаміку рейдерських атак в Україні протягом 2014-17 рр. (рис. 2).

Відповідно до рис. 2. можна стверджувати, що кількість рейдерських атак на підприємствах України щороку зростає, про що свідчить лінія тренду.

До причин, які сприяли появі та розвитку даного явища, можна виділити наступні, а саме: нестабільну політичну ситуацію в Україні, часту зміну високопоставлених чиновників, керівників правоохоронних органів; корупцію на всіх рівнях, в тому числі, в правоохоронних органах і судах; здійснення рейдерських атак із залученням державних і правоохоронних органів; відсутність реального механізму і практики притягнення до кримінальної відповідальності за рейдерство; відсутність культури ведення чесного бізнесу [9].

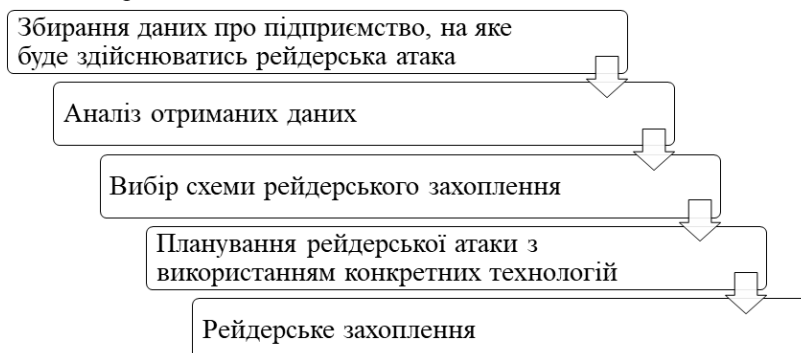

Рис. 1. Основні етапи рейдерського захоплення [зроблено авторами на основі [9]]

Рис. 2. Динаміка рейдерських атак в Україні 2014-2017 рр., шт. [зроблено авторами на основі [9]]

Згідно наведених даних, менше 1 % справ направляються до суду, а більшість закривається за відсутністю складу кримінального правопорушення. Правоохоронці намагаються уникати розслідування господарських справ, тому більшість випадків рейдерства переходить у господарську юрисдикцію. Це говорить про некваліфіковану роботу сторони обвинувачення по збору доказів, коли адвокати рейдерів успішно

захищають своїх клієнтів користуючись помилками слідства [10].

За даними Генеральної прокуратури України, найчастіше рейдерські захоплення відбуваються в Києві та Київській області. За останні 5 років там було зареєстровано 397 атак. На другому місці – Дніпропетровська (133) та Львівська (104) області (рис. 3).

Рис. 3. Динаміка рейдерських атак в Україні по областях, шт. [зроблено авторами на основі [11]]

Експерти Українського інституту дослідження екстремізму проаналізували етапи становлення рейдерства в Україні за період з 1991 р. до сьогодні та оприлюднили рейтинг «ТОП-10 рейдерських атак за роки незалежності України»: Морський торговельний порт «Південний», ДМК «Таврія», Кондитерська фабрика «Житомирські ласощі», Деревообробні підприємства «Ванесса», ТОВ «Агрофірма Корнацьких», Агрофірма «Чумаки», Промисловий ринок «7-ий кілометр», Тростянецький елеватор ДП «Сантрейд», Торгова мережа «Амстор», Завод «Електроважмаш». При формуванні рейтингу враховувались наступні критерії:

наявність ознак застосування нелегітимного насильства, наявність постраждалих, соціально-економічні збитки, інформаційний та негативний міжнародний резонанс, фінансова привабливість об'єктів рейдерства [12].

У різних країнах світу рейдерські атаки мають свої особливості розв'язання та ведення, існують різноманітні форми та стадії проведення рейдерських акцій, різні способи захоплення підприємств. Наприклад, у Великобританії переважають дружні поглинання, а ворожі захоплення засуджуються бізнесом та суспільством. Це зумовлено тим, що для Західної Європи до будь-якого підприємства ставляться як до окремого соці-

ального інституту, відповідальність за належне функціонування якого покладено на працівників підприємства, контрагентів, органи державної влади та суспільство в цілому. У Німеччині низький рівень конфліктності на ринку корпоративного контролю зумовлений високою концентрацією власності, незначною кількістю акцій у вільному обігу [13].

Для сучасної економіки США недружні поглинання

рідкісне явище. Це зумовлено зростанням доступності інформації про ринок капіталу, змінами в антимонопольному та податковому законодавстві, відпрацьованій юридичній практиці вирішення корпоративних конфліктів. [14].

На думку Т.І. Сабецької, механізм протидії рейдерським атакам на підприємстві повинен містити наступні складові (рис. 4).

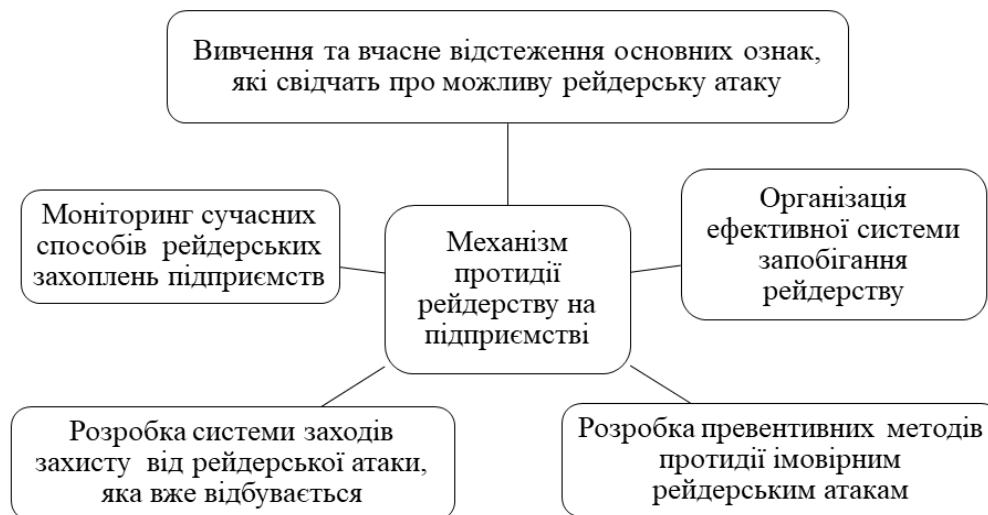

Рис. 4. Механізм протидії рейдерству на підприємстві [зроблено авторами на основі [15]]

Важливою складовою формування ефективної та дієвої стратегії фінансово-економічної безпеки підприємства є розробка механізму захисту від можливих рейдерських загроз.

ВИСНОВКИ

Дослідженням встановлено, що в сучасних умовах не існує єдиного підходу щодо дефініції «рейдерство». Проблема рейдерської політики є комплексною і потребує розв'язання спільно та системно із залученням спеціалістів-практиків, науковців, підприємців. Кожне підприємство має ризик стикнутися з таким явищем, як «рейдерство». Тому необхідно попереджувати таке захоплення, застосовуючи ефективні превентивні методи. Боротьба з рейдерством має вестися як на рівні окремих господарських суб'єктів, так і на рівні держави.

На нашу думку, будь-яке підприємство не застраховане від ризику нападу. Підприємцям потрібно надіятися більше на власні сили в боротьбі з рейдерськими захопленнями.

Необхідно переймати передовий досвід провідних країн Європи та США. На жаль, поки в Україні буде корумпованість, рейдери не будуть нести відповідальності за захоплення. Дана проблема потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України № 257 від 21 лютого 2007 р. «Про утворення Міжвідомчої комісії з питань захисту прав інвесторів, протидії незаконному поглинанню та захопленню підприємств». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/257-2007-n> (дата звернення: 27.09.2018).
2. Економічна і майнова безпека підприємства. Антирейдерство / Б.М. Андрушків та ін. Тернопіль, 2008. 424 с.
3. Берлач Ю.А. Правове визначення рейдерства. Південноукраїнський правничий часопис. 2009. Вип. 1. С. 60-62.

4. Варналій З.С., Мазур І.І. Рейдерство в Україні: передумови та шляхи подолання. Стратегічні пріоритети. 2010. Вип. 2 (3). С. 129-136.

5. Єфименко А.О. Рейдерство або ринок контролю. Юридичний журнал. 2008. Вип. 11. С. 116-122.

6. Мельниченко О.А., Пушкарьова В.І. Протидія рейдерству як складова державної політики щодо економічної безпеки. Актуальні проблеми державного управління. 2015. Вип. 1 (47). С. 102-109.

7. Бабич Т. Рейдерство в Україні – загроза національній безпеці. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2105/> (дата звернення: 27.09.2018).

8. Яструбецька Л.С. Особливості організації рейдерських захоплень підприємств в Україні. Вісн. Мукачів. держ. ун-ту. 2017. Вип. 9. С. 1107-1112.

9. Павлова Н. Рейдерство в Україні: загроза життю людей та економіці країни. URL: <http://grushevskogo5.com/analytics/rejderstvo-v-ukraini-zagroza-zhittyu-ta-ekonomiitsi-kraini/> (дата звернення: 27.09.2018).

10. Зайцев І. Рейдери в стінах України: чому відбуваються захоплення підприємств. URL: <https://rai.ua/uk/personalii/rejderi-v-stenah-ukraini/> (дата звернення: 27.09.2018).

11. В Україні щороку зростає кількість рейдерських захоплень. URL: <https://epravda.com.ua/news/2018/07/2/638303/> (дата звернення: 27.09.2018).

12. Як удосконалюється система незаконного захоплення чужих підприємств. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/v-ukrajini-shchoroku-zrostaє-rejderstvo-jak-udoskonajujetsja-sistema-nezakonnogo-zakhoplennja-chuzhikh-pidprijemstv-2480034.html> (дата звернення: 27.09.2018).

13. ТОП-10 рейдерських атак за роки незалежності України. Прес-служба Українського інституту дослідження екстремізму. URL: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?id=80088> (дата звернення: 27.09.2018).

14. Колесник М.А. Зарубіжний досвід протидії рейдерству та можливості його використання в Україні. Вісник «Право і безпека». 2010. Вип. 5. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_5/PB-5/PB-5_2.pdf (дата звернення: 27.09.2018).

27.09.2018).

15. Сабецька Т.І. Механізми протидії рейдерству як складова формування стратегії економічної безпеки підприємства. Вісн. Мукачів. держ. ун-ту. 2017. Вип. 8. С.341-347.

References

1. Resolution of Cabinet Ministers of Ukraine № 257 from February, 21, 2007 «About formation of the Joint committee on questions of the investors rights protection, counteraction to illegal absorption and fascination of enterprises». URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/257-2007-p> (last accessed: 27.09.2018). (in Ukrainian)
2. Economic and property security of the enterprise. Anti-craftsmanship / B.M. Andrushkov et.al. Ternopil, 2008. 424 p. (in Ukrainian)
3. Berlach Yu. Legal definition of raiding. South Ukrainian legal magazine. 2009. Issue 1. pp. 60-62. (in Ukrainian)
4. Varnaliy Z., Mazur I. Corporate raid in Ukraine: pre-conditions and ways to overcome. Strategic priorities. 2010. Issue 2 (3). pp. 129-136. (in Ukrainian)
5. Efimenko A. Corporate raid or market of control. Legal Journal. 2008. Issue 11. pp. 116-122. (in Ukrainian)
6. Melnychenko O., Pushkareva V. Opposition to raiding as part of a state policy on economic security. Actual problems of public administration. 2015. Issue 1 (47). pp. 102-109. (in Ukrainian)
7. Babich T. Corporate Raid in Ukraine as a threat to national safety. URL: <http://veche.kiev.ua/journal/2105/> (last accessed: 27.09.2018). (in Ukrainian)
8. Yasrubetska L. Features of organization of raider captures of enterprises in Ukraine. Economy and society. 2017. Issue 9. pp. 1107-1112. (in Ukrainian)
9. Pavlova N. Corporate Raid in Ukraine: threat to life of people and economy of country. URL: <http://grushevskogo5.com/analytics/rejderstvo-v-ukraini-zagroza-zhittyu--ta-ekonomitsi-kraini/> (last accessed: 27.09.2018). (in Ukrainian)
10. Zaitsev I. Raiders in the steppes of Ukraine: why fascinations of enterprises are? URL: <https://rau.ua/uk/personalii/rejdery-v-stepyah-ukrainy/> (last accessed: 27.09.2018). (in Ukrainian)
11. In Ukraine the amount of raider captures grows annually. URL: <https://rau.ua/uk/personalii/rejdery-v-stepyah-ukrainy/> (last accessed: 27.09.2018). (in Ukrainian)
12. How to improve the system of illegal capture of other companies. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/v-ukrajini-shchoroku-zrostaie-rejderstvo-jak-udoskonalujetsja-sistema-nezakonnoho-zakhoplennja-chuzhikh-pidprijemstv-2480034.html> (last accessed: 27.09.2018) (in Ukrainian)
13. TOP-10 raider attacks during the years of Ukraine's independence. The press service of the Ukrainian Institute for the Study of Extremism. URL: <http://www.bukinfo.com.ua/show/news?lid=80088> (last accessed: 27.09.2018). (in Ukrainian)
14. Kolecnik M. Foreign experience of counteraction to the corporate raid and possibility of his use in Ukraine. Right and safety. 2010. Issue 5. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/pib/2010_5/PB-5/PB-5_2.pdf (last accessed: 27.09.2018). (in Ukrainian)
15. Sabetska T.I. Mechanisms of counteraction to raiding as a component of the formation of the strategy of economic security of the enterprise. Economy and society. 2017. Issue 8. pp. 341-347. (in Ukrainian)